

مجموعه آثار آقا علی مدرس (ج ۵)

رسائل و تحقیقات

تصحیح

کمیته احیاء و تصحیح آثار

مجمع عالی حکمت اسلامی

فهرست مطالب

۱۵	مقدمه کمیته امداد و صحیح
۱	خطبة في التوحيد
۳	مقدمه
۵	خطبة في التوحيد ألفه العبد الأقل
۱۱	رساله حقیقت محمّدیه
۱۳	مقدمه مصحح
۱۹	متن رساله
۱۹	[۱] قسمة عقلیة في كلمة فلسفیة [اقسام موجودات]
۲۰	[۲] استیقاد عرشی [در وحدت سلسله تنازل و تصاعد]
۲۱	[۳] تمثیل [در وجود مستکفی]
۲	[۴] توضیح و إنارة [در باره عقول و نفوس]
۱	[۵] بارقة باقریة [حدیث استنطاق عقل امام باقر علیه السلام]
۳۰	[ارکان العرش]
۳۷	رسالة في أحكام الوجود و الماهیة
۳۹	مقدمه
۴۱	متن رساله

۴۱	[۱]
۴۲	[۲] تمثیل و تنظیر
۴۳	[۳] نقد و حل
۴۴	[۴] دفع و إزاحة
۴۶	[۵] شلّ و تحقیق
۴۹	[۶] عدم و دعامة
۵۱	[۷] تزیین و تزیین
۵۲	[۸] وهم و تزییه
۵۲	[۹] فرقان و تبیان
۵۳	[۱۰] بحث و تنقیح
۵۵	[۱۱] إبانة
۵۵	[۱۲] تلخیص و تخلص
۵۵	[۱۳] برهان فلسفی
۵۷	[۱۴] تعمیم و تسمیم
۸۳	[۱۵] تمهید وفاق لتحریر خلاف
۸۴	[۱۶] منازعات و مشاجرات
۹۰	[۱۷] تحقیقات و تدقیقات
۹۱	[۱۸] تبصرة و تکملة
۹۲	[۱۹] إنبارة و فضاة
۹۲	[۲۰] نتیجه کلیة
۹۲	[۲۱] ثمره فلسفیه
۹۶	[۲۲] مدافعة و محاکمة
۹۷	[۲۳] اعصال و انحلال

۹۹	تاریخ الحكماء
۱۰۱	مقدمه
۱۰۵	متن رساله
۱۰۵	[الف، متقدمین ملاصدرا]

۱۰۵	۱. السید الشریف الجرجانی الحنفی م ۸۱۶ق]
۱۰۶	۲. محمد بن السید الشریف الجرجانی الحنفی]
۱۰۶	۳. جلال الدین محمد الصدیقی الدوانی م ۹۰۸ق]
۱۰۷	۴. امیر صدرالدین محمد الدشتکی شیرازی م ۹۰۳ق]
۱۰۷	۵. امیر غیاث الدین منصور الدشتکی شیرازی م ۹۴۸ق]
۱۰۸	۶. شمس الدین محمد الخفزی م. در اواخر نیمه اول قرن دهم هجری قمری]
۱۰۹	۷. شاه میر ظاهر بن اسمعیل الحسینی م ۹۵۲ق]
۱۰۹	۸. راجه القاسم بوسکی م ۱۰۵۰ق]
۱۰۹	۹. میر محمد باقر داماد م ۱۰۴۱ق]
۱۱۰	۱۰. نسخ بها الن الی علی م ۱۰۳۰ق]
۱۱۰	۱۱. صدر الدین الشیرازی م ۱۰۵۰ق]
۱۱۲	ب. متأخرین ملاحدا]
۱۱۲	طبقه اولی
۱۱۲	طبقه دوم
۱۱۳	طبقه سیم
۱۱۵	طبقه چهارم
۱۲۰	طبقه پنجم
۱۲۵	کتابنامه
۱۲۹	رساله سرگذشت
۱۳۱	مقدمه
۱۳۶	روش تصحیح
۱۱	متن رساله
۱۴۵	فقرات منقولة من أصول الحكم في شرح اثولوجيا
۱۴۷	مقدمه
۱۴۹	متن الرسالة
۱۴۹	[الفقرة الأولى: ارتفاع النقيضين عن مرتبة الذات]
۱۵۲	[الفقرة الثانية: الفرق بين سلب المقتد و السلب المقتد]
۱۵۲	[الفقرة الثالثة: بساطة الوجود]

.....	۱۵۳	[الفقرة الرابعة: عدم إمكان انتزاع مفهوم واحد من حقائق متباينة بما هي متباينة]
.....	۱۵۴	[الفقرة الخامسة: ضرورة وجود إلتلاف خاص بين الأجزاء في المركب الحقيقي]
.....	۱۵۷	التعليقة على حاشية رسالة سرّ القدر
.....	۱۵۹	مقدمه
.....	۱۶۳	متن الرسالة
.....	۱۶۵	حاشیه بر اساس اقتضای
.....	۱۶۷	مقدمه صحیح
.....	۱۷۱	متن رساله
.....	۱۷۱	مقدمه کتاب
.....	۱۷۵	[مقاله اول در مدخل سخن یا در سرجی مشتمل بر چهار فن]
.....	۱۷۵	[فن اول در مباحث الف ل مشتمل بر سه فصل]
.....	۱۷۶	[فن دوم در مباحث کلی و جزئی مشتمل بر چهار فصل]
.....	۱۷۷	[مقاله دوم در مقولات عشره یا قاطیغورس مشتمل بر سه فصل]
.....	۱۷۷	[فصل هشتم در معرفت اقسام تقابل]
.....	۱۷۹	[مقاله سوم در عبارات یا یاری ارمیناس مشتمل بر فن]
.....	۱۷۹	[فن اول در معرفت قول جازم و اصناف قضایا مشتمل بر سه فصل]
.....	۱۸۵	الحاشية على حواشي الدواني على شرح القوشجي
.....	۱۸۷	مقدمه
.....	۱۹۱	متن الحاشية
.....	۱۹۱	الحاشية على الأفق المبین
.....	۱۹۷	مقدمه
.....	۱۹۷	متن حاشیه
.....	۱۹۹	مقدمه كشف الأسرار في شرح أسرار الآيات
.....	۲۰۱	مقدمه
.....	۲۰۳	متن رساله

٢٠٩	التعليقات على حواشي إلهيات الشفاء
٢١١	مقدمه
٢١٣	متن الحاشية
٢١٣	[المقالة الأولى]
٢١٣	[الفصل الأول في إيتاء طلب موضوع الفلسفة الأولى ليتبين إيتيه في العلوم]
٢١٨	[الفصل الثاني: في تحصيل موضوع هذا العلم]
٢٢٢	[المقالة الثانية: في الجواهر الجسمانية]
٢٢٢	[الرسالة في تقديم الصورة على المادة في مرتبة الوجود]
٢٢٥	كتابناه
٢٢٧	التعليقات على حواشي صدر المتأخرين على حكمة الإشراق وشرحها
٢٢٩	مقدمه
٢٣٥	متن الحاشية
٢٣٥	[القسم الأول: في صواب السرد وفيه ثلاث مقالات]
٢٣٥	[المقالة الثالثة: في المغالطات في بين أحرف اشراقية و بين بعض أحرف المشائين، وفيها فصول]
٢٥٦	كتابناه
٢٥٧	التعليقات على شرح الهداية الأثرية لصدرالدين الشيرازي
٢٥٩	مقدمه
٢٦٥	متن الرسالة
٢٦٥	[القسم الثاني في الطبيعيات]
٢٦٥	[الفرع الأول في ما يتعم الأجسام الطبيعية]
٣٠٢	كتابناه
٣٠٣	التعليقات على الشواهد الربوبية في المناهج السلوكية
٣٠٥	مقدمه
٣٠٩	متن الرسالة
٣٠٩	[المشهد الأول]
٣٠٩	[الشاهد الأول، وفيه إشراقات]

٣٥٢	كتابنامه
٣٥٥	تعلیقات شرح شواهد
٣٥٧	مقدمه
٣٥٩	متن الرسالة
٣٥٩	المبحث الرابع في إثبات الحشر الجسماني
٣٥٩	الشاهد الثاني في أحوال الآخرة بوجه تفصيلي
٣٦٧	التعلیقات على سوارق الهمام
٣٦٩	مقدمه
٣٧٥	متن التعلیقات
٣٧٥	[مقدمة و فيها مطالب اربع]
٣٧٥	[المطلب الأول: في تعريف علم الكلام]
٣٧٦	[المطلب الثاني: في موضوع الكلام]
٣٧٩	[المطلب الرابع: في مرتبة علم الكلام]
٣٨١	[المقصد الأول: في الأمور العاقبة]
٣٨١	[الفصل الأول: في الوجود و العدم]
٥٧٥	[الفصل الثاني: في الماهية و لواحقها]
٦١٢	[الفصل الثالث: في العلة و المعلول]
٦٤١	[المقصد الثاني: في الجوهر و الأعراض و فيه فصول]
٦٤١	[الفصل الخامس: في العرض]
٦٤٣	التعليقة على حواشي الالهيحي على شرح القوشجي على شرح التجريد
٦٤٣	مقدمه
٦٤٩	متن الرسالة
٦٥٣	التعلیقات على حواشي شرح الإشارات
٦٥٥	مقدمه
٦٥٧	متن الرسالة
٦٥٧	[النمط الاول في تجوهر الأجسام]

۶۶۰.....	[وهم و اشاره]
۶۶۲.....	[اشاره]
۶۶۵.....	الحاشية على الكلمات المكنونة للفيض الكاشاني
۶۶۷.....	مقدمه
۶۷۱.....	متن الرسالة
۶۷۳.....	الحاشية على الحاشية الجمالية
۶۷۵.....	مقدمه
۶۷۷.....	متن الرسالة
۶۷۹.....	کتابنامه
۶۸۱.....	تعليقات بر لمعات إلهيه
۶۸۳.....	مقدمه
۶۸۷.....	متن رساله
۶۸۷.....	[فصل اول: در اثبات وجود واجب الوجود]
۶۸۷.....	[۱. لمعة الهية: بيان مواد ثلاث]
۶۸۸.....	[۲. لمعة الهية: اشاره به آن که علت احتیاج من به سبب، تنها امکان است]
۶۹۰.....	[فصل دوم: در اثبات عینیت وجود در واجب الوجود به این سبب: حقیقت واجب الوجود وجود صرف است]
۶۹۰.....	[لمعة الهية: اشتراك معنوی وجود]
۶۹۱.....	[لمعة الهية: در زیادتی وجود بر مفاهیم ماهویه]
۶۹۳.....	[لمعة الهية: در اصالت وجود]
۶۹۷.....	[فصل چهارم: کنه ذات حق برای غیر ذات خود مدرک و معلوم نمیتواند شد]
۶۹۷.....	[لمعة الهية: تقسیم علم به علم بوجه و علم بکنه]
۷۰۱.....	[فصل ششم: در اثبات توحید واجب الوجود]
۷۰۱.....	[لمعة الهية: حقیقت واجب الوجود، واجب الوجود من جميع الجهات است]
۷۰۲.....	[لمعة الهية: توارد علل مستقلة بر معلول واحد شخصی جایز نیست]
۷۰۲.....	[فصل دوازدهم: در اثبات علم واجب الوجود بالذات به ذات خود و سایر اشیاء]
۷۰۲.....	[مقصد دوم: در بیان علم واجب به معالیل خارج از ذات]

تقریظ علی مفاتیح الغیب و شرح اصول الکافی لصدر المتألهین الشیرازی.....	۷۰۷
مقدمه.....	۷۰۹
متن تقریظ.....	۷۱۱
تقریظ بر رساله ایضاح الأدب.....	۷۱۵
مقدمه.....	۷۱۷
متن تقریظ.....	۷۱۹
مناظره با حاج محمد ریم خان کرمانی.....	۷۲۱
مقدمه مصحح.....	۷۲۳
متن مناظره.....	۷۳۹
[بحث اول: آیا اراده است یا خارج از ذات؟].....	۷۴۲
[بحث دوم: آیا صورت مقدم است بر افعال یا مآذ به صورت؟].....	۷۴۳
[بحث سوم: در لازم و ملزوم چه پس داریم؟].....	۷۴۴
[بحث چهارم: آیا قضیه «شریک الباری» صحیح است یا کاذب؟].....	۷۴۶
[بحث پنجم: معنای قاعدة بسیط الحقيقة کل الأشیاء].....	۷۴۷
فوائد در منقولات آقا علی.....	۷۵۱
التعلیقات علی القواعد الفقهیة.....	۷۵۵
مقدمه.....	۷۵۷
متن الرسالة.....	۷۶۳
أصل فی اشتراك التكلیف.....	۷۶۳
أصل فی حکم المكلف الخارج عن العادة و المشتبه بکله أو لبعضه کمن فی عضو زائد أو نقص.....	۷۶۴
و الخشی و ذوی الحقوقین.....	۷۶۴
مسائل.....	۷۶۵
الأولی: فی حکم الأعضاء.....	۷۶۵
الثانیة: فی الخشی، و هو من له الفرجان.....	۷۶۸
المسألة الثالثة: فی الممسوح، و هو من لیس بخشی و لا ذکر و لا أنثى.....	۷۷۷
المسألة الرابعة: فی ذی الرأسین.....	۷۷۷
أصل فی تأخر الحادث.....	۷۸۰

۷۸۵	أصل في العدول و الانقلاب و الكشف و النقل
۷۸۷	أصل [في الشك بعد الفراغ]
۷۹۵	أصل: في تحقيق قولهم الأحكام تتبع الأسماء
۷۹۶	الثانية:
۷۹۸	تأنيبات
۷۹۸	الأول: [دور النية في اختصاص العنوان للأفعال]
۸۰۰	الثانية: بيان حدود بعض الأشياء
۸۰۴	فروع
۸۰۹	في أصل قسم الناس
۸۱۱	كتابنامه
۸۱۳	نمايه‌ها
۸۱۵	مقدمه
۸۱۷	نمايه آیات
۸۲۱	نمايه روایات
۸۲۵	نمايه اعلام
۸۳۵	نمايه موضوعی

مقدمه سببته^۱ بیا و تصحیح آثار^۲

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد و الثناء لله الأعز، رجاى الاكرم و الذي علم بالقلم علم الإنسان ما لم يعلم و الذي فاض منه العلوم و الحكم و افضل الناس و نوامي صلوات على النير الأعظم و النبي الخاتم الذي اصطفاه الله على خلقه في الدنيا و الآخرة، و على أهل بيته المنتجبون المكرّمون الذين هم مَخَالٌ معرفة الله و مساكن بركته و معادن حكمته لا سيّما حجة الله البالغة، الإمام الثاني عشر، بقية الله المنتظر رُوحِي و ارواح العالمين لتراب مقدمه الفداء و اللعنة الأبدية الدائمة على اعدائهم اجمعين إلى لقاء يوم الدين.

در آسمان پرفروغ حکمت، ستارگان درخشانی نورافشانی می‌شنند که آثار علی مدرس طهرانی (زنوزی) یکی از آنان است که به حکیم طهران، آقا علی حکیم و آقا علی حسن شهرت دارد. وی یکی از برجسته‌ترین حکمای عصر خویش است که بسان مولی هادی بیرواری در ترویج حکمت متعالیه نقش شایان توجهی ایفا کرده است. تبحر وی نه فقط در تألیف و تدریس بلکه در رساله‌هاست، که تحشیه‌ها و تعلیقات وی بر آثار علمی نیز از چیره‌دستی وی در فلسفه اسلامی، کلام، عرفان اسلامی و حتی فقه حکایت دارد. مجموعه آثار آقا علی که جلد یکم تا پنجم این مجموعه را به خود اختصاص داده است، شاهد گویای این مدعاست؛ کتاب بدایع در جلد اول و

۱. حجت الاسلام والمسلمین دکتر محمدتقی یوسفی (مسئول کمیته احیاء و تصحیح آثار آقا علی مدرس

زنوزی و استادیار دانشگاه باقر العلوم علیه السلام).

تعلیقات اسفار در سه جلد دوم، سوم و چهارم همراه با چهار رساله تعلیقیه آمده است و جلد پنجم نیز شامل مجموعه‌ای از رساله‌ها، تعلیقات و تقریظات است که به همین ترتیب ارائه شده است؛ یعنی ابتدا رساله‌ها، سپس تعلیقات و دو تقریظ آمده و پس آن یک مناظره و یک تعلیق فقهی قرار گرفته است. از سوی دیگر، بنا بر این شد که پس از رساله‌ها، ابتدا تعلیقات فلسفی، سپس کلامی آورده شود. گفتنی است ترتیب تاریخی هم در هر بخش رعایت شده است. در اینجا به معرفی اجمالی هر یک از آنها می‌پردازیم:

۱. خطبای التوحید: این خطبه به دو جهت در ابتدای این مجلد قرار گرفته است؛ هم از آن جهت که خطبه و طلیعه کتاب باشد و هم از این جهت که توحید محوری‌ترین آموزه عقایدی مؤلف گفت‌وگو در فضای اسلامی است. این رساله که نخستین بار شناسایی شد است و چاپ می‌رسد، با این عبارت آغاز می‌شود:

الحمد لله الذي تجلّى لذاته، ودلى من مبادئ صفاته، وعلا عن مغایرة کمالاته، وجلا بصفاته في أسمائه وعبارته، وأشرقته في ذاته عنائه، وتلاوت من إضاءتها حكمته.

۲. حقیقت محمدیه: حقیقت محمدیه اصطلاح عرفانی است که آقا علی حکیم در این رساله با استفاده از مباحث حکمی و عرفانی و با بهره‌گیری وافر از معارف نقلی کتاب و سنت به تبیین و تحلیل آن می‌پردازد. وی با این عبارت از حقیقت محمدیه یاد می‌کند:

ويسمى هذه المرتبة بـ «الروح الأعظم الصعودي» و «قابله» و «المقام المحمود» و «المحمدية البيضاء الختمية».

۳. رساله فی احکام الوجود و الماهیة: ابتدا و انتهای رساله افتادگم دارد. نام آن و مؤلفش مشخص نیست. محتوای رساله با مبانی آقا علی مدرس سازگار است، ولی دقیقاً روشن نیست که نوشته خود آقا علی است یا نگاشته کسی است که آشنای مبانی و دیدگاه‌های اوست و به آن باور دارد. در ابتدای رساله به تحلیل ماهیت من حیث الوجود پرداخته و چنین می‌گوید:

فإذا حلّ العقل ما له الماهية إلى ماهية وجوده و جرد ماهية عن وجوده بحيث يقصر النظر على ماهية و لا يلتفت إلى وجوده، يحكم حكماً صريحاً بأن تلك الماهية بذاتها و ذاتياتها خالية عن الوجود و العدم ...

۴. تاریخ الحکما: این رساله به سفارش کنت دو گوینو^۱ تحریر شد. و در دو بخش

متقدمین و متأخرین از ملاصدرا تنظیم شده است؛ در بخش اول از یازده تن از حکما نام می‌برد که از سید شریف جرجانی آغاز و به صدر المتألهین ختم می‌شود و در بخش دوم نیز از پنجاه تن از حکما ضمن پنج طبقه گزارش می‌کند؛ آغازش ملامحسن فیض کاشانی و انجامش خود آقا علی مدرس است. وی در وصف خویش به گونه‌ای سخن می‌گوید که تواضع و فروتنی‌اش در آن هویداست:

این حقیر ادراکی پست و ذهنی کند و سلیقه‌ای معوج دارم و بسیار بلیدم و در خدمت والد نمود و در قلمی و قریبی و حاجی محمدجعفر [لاهیجی] و حاجی محمدابراهیم [نقشینه فروش] و آقا سی [لارجانی] و میرزا محمدحسن نوری تلمذ نموده‌ام، ولی سودی نبخشید. قبول ماده شرط است در افاضه فیض.

۵. رساله سرگذشت: این رساله به قلم حکیم مؤسس است که در احوالات خود و پدرش ملاعبدالله زنوزی نگاشته است. وی در شرح حال پدرش به داستان مهاجرتش به تهران و تدریس در مدرسه مروی بیست و یک سال اشاره می‌کند و در شرح حال خویش نیز به تدریس هفت ساله‌اش در بیست و یک سال و بیست سال در مدرسه سپهسالار گوشزد می‌کند. وی می‌گوید:

پس از آنکه مرحوم میرزا محمدخان قاجار معروض به سپهسالار در محله [حیاط شاهی] و عودلاجان مدرسه‌ای بنا فرمود و به اتمام رسید، او را در مدرسه مدرس کرد و حال بیست سال تخمیناً متجاوز است که در آن مدرسه به تدریس معمول است.

۶. فقرات منقوله من اصول الحکم فی شرح التلویج: این رساله توضیح در بیان فقره از کتاب التلویج است که عبارت‌اند از:

الفقرة الأولى: ارتفاع النقيضين عن مرتبة الذات؛

الفقرة الثانية: الفرق بين سلب المقيّد و السلب المقيّد؛

الفقرة الثالثة: بساطة الوجود؛

الفقرة الرابعة: عدم إمكان انتزاع مفهوم واحد من حقائق متباينة بما هي متباينة؛

الفقرة الخامسة: ضرورة وجود إئتلاف خاص بين الأجزاء في المركّب الحقيقي؛

۷. التعليقة على حاشية رسالة سز القدر: این تعلیقه از سوی آقا علی در دفاع از بیان ابن‌سینا نگاشته شده است. مطالب ابن‌سینا در رساله‌ای در بیان سز القدر مورد ایراد محشی آن

به نام «ع ل» قرار گرفته و آقاعلی را به دفاع از بوعلی واداشته است. وی در ردّ برداشت محشّی می گوید:

یثبت أنّ هذا المحشي كان عاميًا في أمثال هذه المسائل ولم يحقق مذهب جمهور المتكلمين في هذه المسألة أو هو منهم.

حاشیه بر اساس الإقتباس: نویسنده اساس الإقتباس خواجه نصیرالدین طوسی است که فاعلی بر آن حاشیه زده و جزو آثار منطقی او به شمار می آید که برای نخستین بار در این مجله چاپ می رسد. البته این حواشی با دو رویکرد توضیحی و انتقادی است که تنها سه مقاله اول از نه مقاله اساس الإقتباس را دربرمی گیرد.

۹. الحاشية على - سي الواني على شرح القوشجي: این رساله مشتمل بر دو حاشیه آقاعلی مدرس بر حاشیه دلال دوانی بر شرح قوشجی است. دوانی سه حاشیه با نام های حاشیه قدیم، حاشیه جدید و حاشیه آجازه بر شرح تجرید قوشجی نگاشته است.

۱۰. الحاشية على الأفق المبين: حاشیه ای است از آقاعلی مدرس زنوزی، که بر کتاب الأفق المبين میرداماد استرآبادی

۱۱. مقدمه كشف الأسرار في شرح الأسرار: این مقدمه طلیعه کتاب نانوشته یا نارسیده ای به نام كشف الأسرار از آقاعلی مدرس است که قرار بود شرحی بر اسرار الآيات صدرالمتألهين شیرازی باشد، ولی با نهایت زحمت تنها هفتمین مقدمه در دست است. وی در پایان این تقدیم این گونه قلم می زند:

جون الهام غیبی در رسید و استشمام رايحه توفيق و تأييد نمودم، از عجز و سیرت آمده، عزم جزم گردید، امید به الطاف الهی و تکیه بر امداد مخزن علوم ربانی، دامن است بر کمر زده شروع به شرح آن کتاب نمودم و به كشف الاسرارش موسوم ساختم.

۱۲. التعلیقات على حواشي الهيئات الشفاء: تعلیقاتی محدود از آقاعلی حکیم است که بر حواشی صدرالمتألهين بر کتاب الهيئات شفاء، نگاشته شده است. بر الهيئات شفاء، حواشی چندنی نگاشته شده که تأثیر حواشی ملاصدرا بر آنها هویداست.

۱۳. التعلیقات على حواشي صدرالمتألهين على حكمة الإشراق و شرحها: تعلیقاتی مختصر بر تعلیقات ارزشمند ملاصدرا بر کتاب حكمة الإشراق و شرح قطب الدین شیرازی بر این کتاب است. این تعلیقات بر قسمت منطق حكمة الإشراق است و به این لحاظ یکی

از آثار منطقی آقا علی به شمار می آید.

۱۴. التعليقات على شرح الهداية الأثيرية: این تعلیقات از سوی آقا علی بر کتاب شرح الهدایة الاثیریه صدرالمتألهین شیرازی نگاشته شده است؛ کتاب هدایة الحکمة یا هدایة الاثیریه نوشته اثیرالدین مفصل بن عمر ابهری است که آن را در سه بخش منطق، طبیعیات و الهیات تحریر نموده است. ملاصدرا بر دو بخش طبیعیات و الهیات آن شرحی نگاشته، که پس از وی تعلیقات بسیاری بر آن نوشته اند. تعلیقات حکیم طهران بر این کتاب و این مجموعه به چاپ می رسد؛ هرچند پیش از این نیز در چاپ سنگی شرح الهدایة الاثیریه طبع شده بود.

۱۵. التعليقات على الشاهد الزبويّة: در انتساب این تعلیقات به آقا علی تردید وجود دارد؛ هرچند عمده مطالب آن بر اساس مبانی آقا علی و هماهنگ با دیدگاه های اوست، ممکن است به قلم یکی از شاگردانش باشد. در ابتدای رساله این گونه آمده است: «هذه إشارات إلى بعض مقاصد "الشاهد الزبويّة"».

۱۶. التعليقات على شرح الشواهد: این تعلیقات از اندکی از آقا علی است که بر برخی از مطالب یکی از شروح کتاب الشواهد، ملاعبدالله ملاصدرا نگاشته شده است؛ شارح یکی از شاگردان ملا اسماعیل اصفهانی، سنی ملا رضا تبریزی است.

۱۷. التعليقات على شوارق الإلهام: از تعلیقات گرامر آقا علی بر شوارق و برخی از حواشی آن است. اصل کتاب شوارق از ملاعبد الرزاق لاهیجی است که یکی از شرح های تجرید الاعتقاد خواجه نصیرالدین طوسی است. اندک بسبب بر کتاب شوارق الإلهام، تعلیقه و حاشیه زده اند؛ مانند میرزا حسن لاهیجی، مرتضی فیاض لاهیجی، ملا اسماعیل اصفهانی، محمد علی نوری و ملاعبدالله زنوزی. البته ملاعبدالله زنوزی بر کتاب خویش حاشیه های دارد که آقا علی حکیم، ضمن تعلیقه بر اصل کتاب، اندکی بر برخی از حواشی او و محشّین پیش گفته تعلیقاتی نگاشته است.

۱۸. التعليقة على حواشي اللاهيجي على شرح القوشجي على شرح التجريد: حواشی اندکی از آقا علی است که بر یکی از حواشی ملاعبد الرزاق لاهیجی بر شرح تجرید قوشجی نگاشته شده است و تک حاشیه ای نیز بر تعلیقه والد مکرمش ملاعبدالله زنوزی بر این حاشیه نوشته است.

۱۹. التعلیقات علی حواشی شرح الإشارات: بخش اندکی از تعلیقات آقاعلی است. اندیشمندانی بسان فیاض لاهیجی بر شرح اشارات خواجه نصیرالدین طوسی حاشیه زده‌اند که آقاعلی بر این حواشی تعلیقات محدودی نگاشته است.

۲۰. الحاشیة علی الکلمات المکونة: تک‌حاشیه‌ای دیگر از آقاعلی است که در شرح ... منسوب به امیرمؤمنان علیه السلام، از سوی یکی از شاگردان آقاعلی به عنوان حاشیه‌ای بر یکی از کلمات صدگانه الکلمات المکونة فیض کاشانی نقل شده است.

۲۱. تعلیقة علی ... الجمالیة: تک‌حاشیه‌ای از آقاعلی حکیم بر حاشیه کتاب آقاجمال خوانده است که حاشیه بر تعلیقات خفری بر شرح قوشجی است و به نام الحاشیة الجمالیة شهر یافته است.

۲۲. تعلیقات بر کتاب التمهید لآلئة: تعلیقاتی محدود از آقاعلی حکیم بر کتاب اللمعات اللاهیة والد گرامی اش ملاعبدالله نوزی است. این تعلیقه به دلیل فارسی‌بودن متن لمعات، به زبان فارسی نگاشته شده است.

۲۳. تقریظ علی مفتاح الغیب و شرح ... فی لصدور المتألهین: یکی دیگر از نوشته‌های آقاعلی حکیم است که از سوی ... حسی به نام سید عبدالرزاق به چاپ رسید.

۲۴. تقریظ بر رساله ایضاح الأدب: تقریظ دیگری از آقاعلی است که بر کتاب یکی از شاگردانش به نام محمدعلی دانش تبریزی ملقب به «سید الفاضل» نگاشته است.

۲۵. مناظره با حاج محمد کریم‌خان کرمانی: آقاعلی حکیم نه‌تنها استاد آتم زدن در عرصه علمی است که در میدان مناظره نیز دستی بر آتش داشته است. یکی از مناظره تدوین شده، «مناظره با حاج محمد کریم‌خان کرمانی» رهبر شیخیه کرمانیه است.

۲۶. فوائد در منقولات آقاعلی: چند مطلب از آقاعلی است که از سوی یکی از شاگردان آقاعلی نگاشته شده است.

۲۷. التعلیقات علی القواعد الفقهیة: تعلیقاتی از آقاعلی مدرس بر متنی است که در تحقیق برخی از قواعد فقهی نوشته شده است. به احتمال زیاد این متن از ملانظر علی طالقانی است.